

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана

« » 2022 року

Розробники: Тетяна КУЗЬМЕНКО, к.соц.н., доц., доцент кафедри соціальних структур та соціальних відносин.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри соціальних структур
та соціальних відносин (підпис) Олег МАЗУРИК

Протокол № 12 від «28» 06 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сім'я і сімейна політика

для студентів

галузь знань 05 - соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 – соціологія
освітній рівень бакалавр
освітня програма «Соціальні технології»
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: к.соц.н., доц. Тетяна КУЗЬМЕНКО

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. () « » 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол від «29» липня 2022 року №8

Голова науково-методичної комісії (підпис) Тетяна ЧЕРВІНЬСКА
(прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – формування знань про сім'ю як соціальну групу та соціальний інститут, про сімейні та шлюбні відносини, проблеми шлюбу та сім'ї в сучасному суспільстві, сімейна політика, її об'єкт та предмет; особливості сімейної політики в сучасному українському суспільстві.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні поняття, які закладають загальні уявлення про соціальний інститут та соціальну групу, соціальний статус та соціальну роль, соціальну взаємодію, соціальну політику та інші соціальні явища.

2. *Вміти* оперувати поняттєво-категоріальним апаратом з історії та теорії соціології, філософії, методів збору та аналізу соціологічних даних, аналізувати соціальні явища, робити обґрунтовані висновки та узагальнення.

3. *Володіти елементарними навичками* самостійного пошуку та критичного опрацювання навчальних та наукових джерел.

3. **Анотація навчальної дисципліни:** навчальна дисципліна "Сім'я і сімейна політика" є складовою освітньої програми "Соціальні технології" за освітнім рівнем «бакалавр», галузі знань 05 - соціальні та поведінкові науки, зі спеціальності 054 Соціологія. Дисципліна вільного вибору студента: вибір блоками "Соціальні технології в політиці та масових комунікаціях", що забезпечує отримання спеціальних компетентностей, визначених освітньою програмою та дисциплінами вільного вибору. Предметом дисципліни є соціологічна рефлексія щодо сім'ї, шлюбу, батьківства, дитинства, соціальних проблем сім'ї в сучасному суспільстві, сімейної політики її об'єкту та предмету; перспективи розвитку державної підтримки сімей в Україні.

4. **Завдання дисципліни:** ознайомлення з теоретичними засадами аналізу сімейних відносин; з категоріально-понятійним апаратом соціології сім'ї; характеристикою особливостей сімейних відносин в традиційних та сучасних суспільствах; розуміння сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи; опис перспектив розвитку шлюбно-сімейних відносин, характеристикою сімейної політики її об'єкту та предмету, особливості сімейної політики в сучасному українському суспільстві та специфіки та перспектив державної підтримки сімей в Україні.

Ця спрямовано на формування наступних компетентностей:

- СК09. Здатність застосовувати соціологічні знання щодо соціальних технологій для різних соціальних груп
- СК11. Здатність застосовувати соціальні технології для регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів.
- СК13. Вміння обирати ефективні соціальні і комунікативні технології в роботі з різними соціальними групами.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1. знати;				
1.1	Специфіку соціологічного підходу до вивчення шлюбу і сім'ї. Категоріальний апарат соціології сім'ї. Сутність, поняття, ознаки сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи.	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/домашня), колективна презентація індивідуальна презентація контрольна робота	10
1.2	Основні складові структури сім'ї та типи шлюбно-сімейних відносин. Поняття життєвого циклу сім'ї. Критерії конструювання та ознаки етапів життєвого циклу. Соціологічні аспекти батьківства та дитинства	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання письмова самостійна робота (аудиторна/домашня) контрольна робота	10

1.3	Характеристики стійкості та стабільності сім'ї у сучасному суспільстві, успішності шлюбно-сімейних відносин.	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання індивідуальна презентація контрольна робота	5
1.4	Зміст поняття та сутність державної сімейної політики; чинники, принципи її формування; генезис державної сімейної політики в Україні, її функції; особливості державної сімейної політики в європейських країнах.	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання індивідуальна презентація, колективна презентація, контрольна робота, іспит	5
1.5	Знати ефективні засоби - соціальні технології соціальної політики в сфері шлюбу та сім'ї, що спрямовані на специфічні соціально-демографічні, на регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання індивідуальна презентація колективна презентація, контрольна робота	5
2. вміти				
2.1	Оперувати категоріально-понятійним апаратом соціології сім'ї	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення аналітичне завдання, письмова самостійна робота (аудиторна/домашня) колективна презентація індивідуальна презентація диспут-гра, контрольна робота	5
2.2	Демонструвати знання щодо еволюції та сучасного стану соціологічного теоретизування щодо проблем сім'ї та сімейної політики	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення колективна презентація індивідуальна презентація контрольна робота	5
2.3	Характеризувати специфіку сучасної сім'ї, нові форми сімей, функції, головні проблеми та тенденції змін сім'ї в сучасному українському суспільстві.	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь, доповнення диспут-гра, контрольна робота іспит	10
2.4	Характеризувати зміст, складові, специфіку державної сімейної політики в сучасному українському суспільстві, та перспективи її розвитку. Довід розвитку сімейної політики в країнах Європи.	лекції, практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь доповнення аналітичне завдання диспут-гра колективна презентація контрольна робота	10
2.5	Аналізувати ефективність соціальних технологій в сфері сімейної політики держави, враховуючи соціально-демографічні особливості різних соціальних груп. Застосовувати соціальні технології для регулювання соціальних відносин та вирішення конфліктів	практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь доповнення колективна презентація контрольна робота іспит	10
3. комунікація				
3.1	Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології під час збору інформації для виконання начальних завдань зокрема підготовки та презентації матеріалу	практичні заняття, самостійна робота	аналітичне завдання колективна презентація індивідуальна презентація диспут-гра	5
3.2	Демонструвати навички взаємодії та командної роботи під час виконання навчальних завдань	практичні заняття, самостійна робота	доповнення колективна презентація диспут-гра	5
4. автономність та відповідальність				
4.1	Здійснювати самостійний пошук та критичне опрацювання, аналіз та узагальнення соціальної інформації з різних джерел.	практичні заняття, самостійна робота	усна відповідь аналітичне завдання колективна презентація індивідуальна презентація диспут-гра	5

після вивчення Тем 1-7.

Контрольна робота №2 виконується на практичному занятті протягом наступного тижня після вивчення Тем 8-12

Письмова самостійна робота - це вид самостійної роботи, який студенти виконують на лекційних та практичних заняттях.

Аналітичне завдання №1. За схемою письмово студенти аналізують науковий матеріал. Підкреслюють по тексту категорії соціології сім'ї (не більше 10). Дають визначення 3 категоріям за соціологічним словником. Визначають функції соціології сім'ї, які відображаються через даний матеріал. Одну функцію характеризують. *Термін виконання завдання студентами – на перше практичне заняття.*

Студенти виступають на практичному занятті та здають (надсилають) письмово виконане завдання викладачеві.

Аналітичне завдання №2. Дати письмово визначення поняттю державна сімейна політика, державна сімейна політика у широкому та вузькому розумінні; складових державної сімейної політики та суміжних понять. Зазначити використані джерела. *Термін виконання завдання студентами – на практичне заняття до теми 8.* Студенти виступають на практичному занятті та здають письмово виконане завдання викладачеві.

Презентація колективна №1.: поділившись на дві групи, студенти готують презентації на теми: «Сім'я як соціальний інститут» та «Сім'я як мала соціальна група». За власним планом, з використанням емпіричного матеріалу, з зазначенням джерел, які використали, питаннями до аудиторії по темі. *Термін виконання завдання студентами – презентують матеріали на практичному занятті – Тема 2 «Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група».*

Презентація колективна №2: поділившись на дві групи, студенти готують презентації на теми: «Міжнародний досвід соціальної підтримки сімей» та «Молодіжна сімейна політика в Україні та світі». За власним планом, з використанням емпіричного матеріалу, з зазначенням джерел, які використали, питаннями до аудиторії по темі. *Термін виконання завдання студентами – презентують матеріали на практичному занятті – Тема 11 «Міжнародний досвід соціальної підтримки сімей. Молодіжна сімейна політика в Україні та світі».*

Презентація індивідуальна на тему "Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин". Презентації надсилаються викладачу та презентуються на практичному занятті. *Термін виконання завдання студентами – на практичне заняття до Тем 6. «Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин».*

Диспут-гра на тему: "Криза чи модернізація сім'ї в сучасному українському суспільстві." Студенти мають поділитися між собою на дві групи: одна група – «за» інша – «проти» твердження, що сучасна українська сім'я переживає кризу. Команди готують теоретичні та емпіричні аргументи, колективну презентацію "Сучасна українська сім'я – криза чи модернізація?!" для участі в гри-диспуті. Кожна з груп повинна обрати модератора (усього 2 модератори). Модератори: роблять вступне слово, зазначають тему дискусії, окреслюють різносторонній погляд на проблему; спрямовують дискусію. Наприкінці диспуту кожна з груп повинна зазначити головні висновки щодо своїх аргументів (контраргументів), модератори роблять загальний висновок. *Термін виконання завдання студентами - теоретичні та емпіричні аргументи, студенти надсилаються викладачу до практичного заняття з теми №12 та розглядаються під час диспуту.*

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин		
		лекції	Практичні	самостійна робота
1. Сім'я в сучасному українському суспільстві				
1.	Соціологія сім'ї: об'єкт та предмет.	2	2	6
2.	Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група		2	10
3.	Структура сім'ї. Форми та типи шлюбно-сімейних відносин.	2	2	2
4.	Життєвий цикл сім'ї. Функції сім'ї.	2	2	2
5.	Батьки і діти, міжпоколінні відносини у сім'ї. Соціологічні аспекти батьківства та дитинства.	2	2	2
6.	Стійкість та стабільність сім'ї у сучасному суспільстві. Успішність шлюбно-сімейних відносин.	2	2	10
7.	Сучасна сім'я. Нові форми сімей. Сім'я в сучасному українському суспільстві. Функції. Дисфункції.	2	2	2
	Контрольна робота 1		2	
2. Політика у справах сім'ї				
8.	Сутність поняття "Сімейної політики". сімейна політика в кризовій і модернізації парадигмі.	2	2	6
9.	Концепція державної сімейної політики України. Принципи та моделі державної сімейної політики	2	2	2
10.	Сімейна політика як складова соціальної безпеки держави	2	2	2
11.	Міжнародний досвід соціальної підтримки сімей. Молодіжна сімейна політика в Україні та світі		2	10 колективна
12.	Перспективи розвитку державної підтримки сімей в Україні. Вплив державної сімейної політики на соціально-демографічні процеси Криза чи модернізація сучасної української сім'ї.	2	4	16
	Контрольна робота 2		2	
Всього		20	30	70

Загальний обсяг 120 год. в тому числі:

Лекції – 20 год.

Практичні – 30 год.

Самостійна робота -70 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1. – Львів, 2019. – Тема 13. Соціологія сім'ї і молоді. Гендерна соціологія. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1>

2. Державна молодіжна політика в Україні. Пріоритети державної політики у молодіжній сфері до 2020 року. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки. URL: <https://cutt.ly/dEoTVrQ>
3. Захист прав дітей в умовах децентралізації влади в Україні. Щорічна державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2019 року / ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». – Київ, 2020. – 160 с. URL: <https://cutt.ly/7X3fjIV>
4. Крімер Б. О. Особливості сімейної політики у великих містах в умовах демографічного переходу // Демографія та соціальна економіка. – 2021. - 1(43). - С. 19-37. URL: <https://dse.org.ua/archive/43/2.pdf>
5. Крімер Б.О. Послуги з догляду за дитиною як складова сімейної політики у великих містах // Демографія та соціальна економіка. -2022. - 48 (2). – С.78–94. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.078>
6. Медіна Т.В. Соціологія сім'ї: Навчальний посібник / Т. В. Медіна - Чернівці, 2006.
7. Молодіжна сімейна політика в Україні. / Ничипоренко С.В. – Умань, 2011.
8. Соціологія сім'ї: конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч. I. Сім'я як соціальний інститут / Н.О. Ляшенко, Н.М. Семке. – Харків: НТУ «ХПІ», 2018. – 96 с. URL: <https://cutt.ly/SEoTK9t>
9. Соціологія сім'ї: навч. посіб. / Т. В. Медіна; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2006. - 72 с.
10. Соціологія сім'ї: підручник / М.П. Лукашевич, Ф.Ф. Шандор. – К.: Знання, 2013. – 223 с.
11. Стинська В. Соціально-педагогічна підтримка материнства й дитинства в незалежній Україні / Теоретичні та методичні аспекти соціальної діяльності: монографія. Хмельницький, 2020. Т.3. С.239-279. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/7583>
12. Чеховська І.В. Державна сімейна політика в Україні: теорія та практика реалізації: [монографія] / Ірина Василівна Чеховська. – Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», – 2013, – 736 с
13. Sociology, 9th Edition Anthony Giddens, Philip W. Sutton. URL: <https://politybooks.com/giddens9-lecturer>

Додаткова:

1. Аксьонова С.Ю. Особливості народжуваності та шлюбності у столицях східноєвропейських країн / С. Ю. Аксьонова, Л. І. Слюсар // Демографія та соціальна економіка. - 2020. - № 3. - С. 37-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2020_3_5
2. Афанасьєва Ю.В. Чинники дисфункції сучасної української сім'ї як об'єкта державної демографічної політики / Ю.В. Афанасьєва // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 1(45). – С. 309-315.
3. Бабенко Н.Б. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. / Н.Б. Бабенко. – К.: ДАКККіМ, 2004. – 257 с.
4. Бідність та нерівні можливості дітей в Україні/ [Черенко Л.М., Полякова С.В., Реут А.Г. та ін.]; за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), 2021. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/14771/file>
5. Головаха Є., Горбачик А. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2007– 2009-2011. – К.: Інститут соціології НАН України, 2012. – 119 с.
6. Гуменюк О. Соціальний портрет радянської родини // ЕМІНАК- 2021.- №2(34), - С. 229-237. URL: <https://cutt.ly/zX3hecy>
7. Кришталь Г. Сімейна політика в ЄС – приклад Польщі/ Г. Кришталь. – URL: <http://do.gendocs.ru/docs/index - 29699.html>
8. Курило І. О. Емансипаційні цінності та дитородна поведінка в контексті демографічної модернізації (на матеріалах останньої хвилі Світового дослідження цінностей (2017—

2020)) // Демографія та соціальна економіка. – 2021. - №2(44). – С. 37-55. URL: <https://cutt.ly/eX3g5fBq>

9. Курило І. О. Оцінка пов'язаних із батьківством переваг та втрат заробітку в Україні / І. О. Курило, В. П. Думанська // Демографія та соціальна економіка. - 2016. - № 2. - С. 11-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2016_2_3
 10. Курило І. О. Соціально-демографічні аспекти становища жінок в Україні в світі Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм їх дискримінації (CEDAW) / І. О. Курило, С. Ю. Аксьонова, Л. І. Слюсар // Український соціум. - 2020. - № 3. - С. 104-123. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2020_3_10
 11. Курило І. О. Структурні характеристики народжуваності, їх взаємозв'язки та демографічні фактори динаміки / І. О. Курило // Демографія та соціальна економіка. - 2019. - № 1. - С. 11-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2019_1_3
 12. Куришко Д., Джоу Я. Кохання на іншому боці землі: як китайці одружуються з українками // BBC News, Київ-Гонконг 14 лютого 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47017111>
 13. Лавриненко Н. Гендер та інститут сім'ї / Н.Лавриненко // Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. Макеєва С. – К., 2006. – С. 264-292.
 14. Медіна Т. Молода сім'я як об'єкт соціальної політики держави // Соціальна політика і соціальна робота: Український науковий і громадсько-політичний часопис. – 2001. – № 1 (13). – С. 37-46.
 15. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] – К., 2018. URL: <http://ispp.org.ua/1526459118.pdf>
 16. Скларук А. В. Структурно-функціональна модель соціалізації дитини в проблемній сім'ї: емпіричний вимір // Вісник Прикарпатського університету: Філософські і психологічні науки. Серія «Психологія». 2019. Вип. 22. – С.18-25. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/10215>
 17. Слюсар Л. І. Специфіка батьківства у сім'ях різних типів: проблеми, ризики та шляхи їх мінімізації / Л.І. Слюсар // Демографія та соціальна економіка. – 2017. - №3. – С. 24–36. URL: <https://dse.org.ua/archive/31/2.pdf>
 18. Слюсар Л.І. Позашлюбна народжуваність в Україні: сучасні особливості в контексті європейського демографічного розвитку / Л.І. Слюсар // Демографія і соціальна економіка. – 2018. - №3 (34). – С. 26-38.
 19. Ставлення громадян до гендерно зумовленого та домашнього насильства. URL: <https://cutt.ly/6X3ht21>
 20. Сукмановська Л.М. Історичні аспекти виникнення проблеми домашнього насильства / Л.М. Сукмановська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. - 2016. - Випуск 3. - С. 272-281. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1769>
- 10. Додаткові ресурси**
1. Державний інститут сімейної та молодіжної політики <http://dismp.gov.ua/>
 1. Інститут соціології Національної академії наук України <http://www.i-soc.com.ua/institute/>
 2. The European Social Survey (the ESS) <https://www.europeansocialsurvey.org/>
 3. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) <http://www.kijs.com.ua/>
 4. Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка <http://www.uisr.org.ua/>
 5. Центр ім. О. Разумкова <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php>
 6. Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS <http://www.socis.kiev.ua/>